

THE VALUE ASPECTS TO SOVIET CULTURE-EDUCATIONAL SPACE: ACTUALITY THE RESEARCH

Mukhina I. G.

In the article consider to actuality the research to value aspects to soviet culture-educational space, the necessity of sensible spiritual experience previous generation for work out new approaches to transformation of modern national culture-educational space are analyzed. Pay attention on row of problems which take place in post soviet society and must have decided on contemporary stage.

Key words: soviet culture-educational space, value, education, culture, personality, actuality.

УДК 101.1:316

Н. О. Шанідзе, кандидат соціологічних наук

ФІЛОСОФСЬКІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСВІТИ

У статті розглянуто сучасні філософські підходи до процесу соціалізації особистості. Визначено необхідність урахування тенденцій інформатизації для створення умов ефективної соціалізації особистості в освітньому середовищі. Оскільки освіта виступає провідним чинником соціалізації, проаналізовано зміни в сучасному освітньому середовищі. Зазначено, що в інформаційному суспільстві головним фактором соціалізації особистості є формування її інноваційності.

Ключові слова: освіта, інформатизація, соціалізація, інноваційна діяльність.

Актуальність проблеми. Тенденція підвищення інтересу до наукових досліджень усіх складників освіти як соціального інституту і соціального феномену, що спостерігається в Україні сьогодні, пов'язана насамперед з усвідомленням ролі й місця освіти у формуванні інтелектуального та культурного потенціалу нації як джерела соціального досвіду. Процес інформатизації суспільства, який безперечно виступає головним елементом суспільного розвитку, зумовлює зміни в усіх підсистемах суспільства, зокрема

в освіті. Освіта як соціальний інститут, де відбуваються найдовші та найзначніші етапи соціалізації, особливо за умов зміни освітньої парадигми на неперервну, виконує функції головного чинника соціалізації особистості. Будь-які зміни в освітньому середовищі автоматично впливають на соціалізаційний процес, що зумовлює актуальність дослідження взаємозв'язку інформатизації суспільства та освіти.

Аналіз джерел та публікацій. Процес впливу освіти на соціалізацію особистості в соціології та філософії привертає і привертає увагу багатьох дослідників. Специфіка вивчення даної проблеми полягає в тому, що ці дослідження розглядають означений процес з різних точок зору. Серед філософських підходів, які актуалізували цю проблему, можна виокремити екзистенціалізм, де соціалізація зводиться до соціальних ролей, що протистоять сутності людини; концепцію «масової людини» Х. Ортеги-і-Гассета, що розкриває соціально-психологічний тип людини натовпу; Франкфуртську філософську школу (Г. Маркузе, Е. Фромм, Ю. Габермас), що досліджує співвідношення загальнолюдського, соціального та індивідуального. Ближче до розгляду соціалізації з позиції освіти підходять модель «рольового тренінгу» Т. Парсонса, «соціального навчання» Скіннера, «міжособистісного спілкування» Ч. Кулі та Дж. Міда, «когнітивна» Ж. Піаже, А. Маслоу тощо. Сьогодні дослідження вітчизняних науковців, які звертають увагу на проблеми соціалізації індивіда в умовах сучасного українського суспільства, а також враховують становлення інформаційного суспільства, представлені працями Г. Авер'янової, В. Андрущенко, Л. Губерського, Р. Гуревича, М. Згуровського, А. Коломійця, М. Лукашевича, В. Ляха, Л. Мельника, В. Москаленко, І. Надольного, А. Ручки, Л. Сохань, О. Ставицької, В. Штанько та ін.

Мета дослідження полягає в окресленні інформатизації освіти як чинника соціалізації особистості у філософському аспекті та виявлення змін, що характеризують цей процес у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація в найбільш загальному вигляді розглядається як входження людини до соціального світу шляхом усвідомлення та впровадження певних соціальних якостей, що притаманні та необхідні цьому конкретному суспільству в його історичній формі. Ще відомий французький філософ та соціальний психолог Г. Тард визначав, що будь-яка людина в суспільстві виступає або творцем, або наслідувачем. Завдяки законам наслідування суспільство, з одного боку, підтримує своє існування як цілісність, з іншого — розвивається в міру того, як у різних галузях соціальної дійсності виникають і поширюються винаходи, тобто акти індивідуальної творчості. Основними факторами соціалізації особистості виступають елементи соціального середовища, з якими взаємодіє людина, а також соціальний контроль. Наслідування, на думку Тарда, має тенденцію до нескін-

ченню поширення, розвиваючись від внутрішнього до зовнішнього, від однобічного до взаємного і загального. Наслідування має в суспільстві три форми: наслідування сучасному (мода), наслідування звичному (звичай) і наслідування самому собі.

Оскільки спектр накопичуваного людиною соціального досвіду є досить широким і варіативним, спробуємо класифікувати ці елементи, взявши за основу поділу:

- рольові — такі, що віддзеркалюють значеннєву і символічну наповненість кожної соціальної ролі, що інтерналізує індивід;
- поведінкові — моделі поведінки в кожній конкретній ситуації, залежно або незалежно від домінуючої в даний момент ролі;
- соціокультурні — традиційні поведінкові акти, а також символи, властиві даному індивідові завдяки самоідентифікації до певної культури (національної, професійної, етнічної, політичної тощо);
- нормативні — норми моралі і права, установки на їх додержання;
- аксіологічні — уся система особистісних і загальнолюдських цінностей і побудова своєї системи цінностей відповідно до очікувань суспільства.

Інформатизація середовища, внаслідок якої стрімко розвиваються новітні інформаційні технології, що забезпечують доступність інформації для індивіда, доповнила, а в деяких випадках і зовсім замінила традиційний механізм соціалізації індивіда. Усі зазначені елементи змінюються, що пов'язано із зменшенням ролі традиційних інститутів соціалізації, а включення індивіда до системи суспільних відносин доповнюється використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що породжує, з одного боку, тенденції переходу до креативної моделі соціалізації, а з іншого — до збільшення можливостей маніпулювання свідомістю людей.

Так, за умов доступності та розповсюдженості інформації створюється ілюзія, що освіта втрачає свої функції, оскільки індивід будь-коли і будь-де може не тільки здобути будь-яку інформацію, а й отримати консультацію, пояснення до неї, тому не обов'язково мати фундаментальні глибокі знання, достатньо мати відповідний пристрій. Відбувається розмиття усвідомлення понять «інформація» та «знання». Що стосується поведінкових змін, то вони детерміновані здебільшого анонімністю інформаційних технологій. Російський дослідник Д. Іванов визначає з цього приводу, що «конструйованість особистості в Internet надає свободу ідентифікації: віртуальне ім'я, віртуальне тіло, віртуальний статус, віртуальна психіка, віртуальні звички, віртуальні чесноти та віртуальні пороки. Однак така свобода призводить до ще більшої невпевненості у пошуку себе — людям пропонується (скоріше навіть нав'язується) безпрецедентна свобода, однак її ціною стає така ж безпрецедентна невпевненість» [1, с. 138].

Сучасна віртуальна людина стає заручником поліваріантності реальностей, які вона може створювати; безліч соціальних ролей, які створюються та програються, врешті-решт розмивають особистість, ускладнюючи та унеможливаючи пошук людиною власної ідентичності. Саме на цьому етапі соціальний інститут освіти повинен реалізовувати власні функції з формування особистості, але за умов тієї системи, що панує зараз (орієнтація на запам'ятовувальне навчання замість навчання через дослідження; класно-урочна система роз'єднання предметів замість їх об'єднання для різнобічного дослідження певної проблеми та ін.), це практично неможливо.

Деякі дослідники наголошують, що інформаційне суспільство змінює також систему національної ідентифікації у структурі соціалізації особистості. Німецький соціолог та філософ М. Фасслер виділяє «переделектронну» та «електронну» ідентичності. «Переделектронна» ідентичність (ядро якої становить національна ідентичність) включає всю сукупність відмінних якостей, притаманних певній людині у докомп'ютерну епоху. Під впливом техногенних факторів людина формує «електронну» ідентичність, складові якої залежать від інформаційно-знакового середовища, ідентичність, що не передбачає національних чи культурних відмінностей.

Ще однією проблемою інформатизації стає перенасиченість інформаційними потоками, коли кількість інформації переростає не в якість, а в хаос. Як визначає Н. Д. Никандров [2], у широкому сенсі можна говорити про інформаційне забруднення навколишнього середовища, причому виходить так, що система освіти як соціальний інститут формує людину в одному напрямку, а інші, дуже потужні засоби соціалізації — в іншому. Так виникає зовнішній конфлікт навколо людини і внутрішній конфлікт у ньому самому.

Однією з основних умов формування соціального «Я» індивіда є розвиток у нього здатності до самоаналізу. З боку інтеракціоністських поглядів самоаналіз є не що інше, як співвіднесення себе з передбачуваним сприйняттям іншими (значущими) індивідами. Індивід починає оцінювати себе із зовнішньої точки зору в тому випадку, якщо він набуває звички робити себе об'єктом самоаналізу. Вирішення цієї проблеми можливе при розгляді того соціального процесу, до якого індивід включений. У цьому процесі він реагує на себе не безпосередньо, а опосередковано, з особливих точок зору інших індивідів. Він стає об'єктом для самого себе лише в тому випадку, якщо починає розуміти ставлення інших до себе, тобто стає спроможним розуміти соціальний контекст власної поведінки. Завдяки цьому на перший план виходять виховна та комунікаційна функції освіти, які у різних суспільствах виконуються по-різному.

У країнах, де домінують трансцендентні (позаосвітні, не досяжні для пізнання, як правило, релігійні) цінності і соціоцентричні (цінності окремих

об'єднаних за ознаками раси, статі, національності, соціального положення, соціальних груп тощо) [3, с. 18], освітні системи часто-густо централізовані, тому що держави намагаються їх контролювати через жорстку регламентацію діяльності освітніх закладів та обмежувати напрями, зміст і рівень розвитку людини, окремих груп. Тут превалюють адаптаційні та інтеграційні процеси цілеспрямованої соціалізації, оскільки поверненням до минулого держава намагається «законсервувати» соціально-економічний устрій суспільства. У разі домінування антропоцентричних цінностей (система цінностей, де найвищою цінністю є людина, її індивідуальність) країна через освітні заклади створює умови для індивідуалізації людини, розкриття і реалізації її життєвих сил, творчого потенціалу, які є фундаментом подальшого розвитку суспільства.

Висновок. Освіта в умовах інформатизації повинна сформувати людину інноваційного мислення, інноваційного типу культури, здатного до інноваційного типу діяльності, — лише така людина буде конкурентоспроможною, такі люди можуть скласти мобільне суспільство, мобільну націю [4, с. 10]. У сучасному світі суттєво розширюється комунікативне середовище, в якому проживає людина, зростає міжособистісне спілкування. Безумовно, інформаційні, контактні впливи суперечливі, і для того щоб людина залишалася сама собою, а тим більше, щоб була ефективною у будь-якому виді діяльності або громадському співіснуванні, вона має аналізувати впливи і діяти свідомо, відповідно реагуючи на інформаційні контакти. Це означає, що ми маємо за допомогою освіти, яка особистісно спрямована, формувати людину як розвиненішу особу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов Д. В. Виртуализация общества. Версия 2.0 : [монография] / Д. В. Иванов. — СПб. : Петерб. востоковедение, 2002. — 214 с.
2. Гавров С. Н. Образование в процессе социализации личности / С. Н. Гавров, Н. Д. Никандров // Вестн. УРАО. — 2008. — № 5. — С. 21–29.
3. Бадан А. А. Філософські аспекти впровадження закордонних моделей у становленні сучасної української освіти / А. А. Бадан // Мультиверсум. Філософ. альм. — К. : Центр духов. культури, 2004. — № 43.
4. Кремень В. Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності / В. Кремень // Вища освіта України. — 2007. — № 3.

ФИЛОСОФСКИЕ ПОДХОДЫ К СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА И ОБРАЗОВАНИЯ

Шанидзе Н. А.

В статье рассмотрены современные философские подходы к процессу социализации личности. Определена необходимость учета современных тенденций ин-

форматизации для создания условий эффективной социализации личности в образовательной среде. Поскольку образование выступает ведущим фактором социализации, проанализированы изменения в современной образовательной среде. Отмечено, что в информационном обществе главным фактором социализации личности является формирование ее инновационности.

Ключевые слова: образование, информатизация, социализация, инновационная деятельность.

PHILOSOPHICAL APPROACHES TO PERSONALITY SOCIALIZATION IN THE CONTEXT OF INFORMATIZATION OF THE SOCIETY AND EDUCATION

Shanidze N. O.

The article deals with modern philosophical approaches to the process of personality socialization. The paper determines the necessity of considering modern tendencies of informatization to create effective conditions for personality socialization in educational environment. As education is the main factor of socialization, modern changes in education have been analyzed. It has been stated that in information society the main factor of personality socialization is personality innovation.

Key words: education, informatization, socialization, innovation activity.

